

23. Kansanhuolto

Kansanhuoltolautakunta

Lautakunnan ja sen keskusjaoston kokoonpano. Kansanhuoltolautakuntaan kuuluivat kertomusvuonna puheenjohtajana toimitusjohtaja F. J. Laakso, varapuheenjohtajana talousneuvos J. Heitto sekä jäseninä agronomi N. J. E. Beaurain, kaupungineläinlääkäri O. W. Ehrström, kirjeenvaihtaja H. E. Kalkkinen, majuri G. E. Kyläsalo, toimitusjohtaja A. W. Liukkonen, postimies L. K. Railo, toimitsija L. P. Saaresto, toimitsija S. A. Winter ja filosofian maisteri A. Voipio-Juvas.

Kaupunginhallituksen edustajana lautakunnassa oli rahatoimenjohtaja E. v. Frenckell.

Kansanhuoltolautakunta valitsi 27. 1. pitämässään ensimmäisessä kokouksessa keskusjaoston jäseniksi lautakunnan jäsenet Beaurainin, Kyläsalon, Liukkosen, Saareston ja Winterin sekä varajäseniksi jäsenet Ehrströmin, Kalkkisen, Railon ja Voipio-Juvaksen.

Keskusjaoston puheenjohtajana toimi toimitusjohtaja F. J. Laakso ja sen varapuheenjohtajana talousneuvos J. Heitto.

Kokoukset. Lautakunta piti kertomusvuonna 12 kokousta ja keskusjaosto 2 kokousta.

Pöytäkirjojen pykälämäärä oli 132 (edellisenä vuonna 131).

Päätökset. Kansanhuoltolautakunta teki kertomusvuonna seuraavat lopulliset päätökset, jotka koskivat: keskusjaoston asettamista ¹⁾; lautakunnan ja sen jaostojen pöytäkirjojen nähtävinä pitämistä ²⁾; lautakunnan kokousaikoja ja pöytäkirjojen tarkistamista ³⁾; virakaeron myöntämistä kauppa- ja ostokorttiosaston johtajalle O. Merimalle, viran haettavaksi julistamista sekä viransijaisen määräämistä ⁴⁾; kansanhuoltotoimiston vahtimestarin viran täyttämättä jättämistä toistaiseksi sekä arkistonhoitaja E. Korhosen määräämistä oman toimensa ohella hoitamaan ko. virkaa toistaiseksi ⁵⁾; kansanhuollonjohtajan v. 1952 käyttämättä jääneen osaloman myöntämistä kertomusvuonna 20. 3. — 31. 3. ja 15. 4. — 30. 4. välisinä aikoina ⁶⁾; tarkkailija E. D. Jokisen valitsemista ja nimittämistä kauppa- ja ostokorttiosaston johtajaksi 16. 4. lukien toistaiseksi ⁷⁾; osaloman myöntämistä kansanhuollonjohtajalle 20. 7. — 5. 8. välisenä aikana ⁸⁾; lautakunnan 24. 1. 1950 tekemän kansanhuoltotoimiston henkilökunnan palvelukseen ottamista ja virkoihin nimitämistä koskevan päätöksen tarkistamista ⁹⁾; tarkkailija Ä. Grotenfeltin nimittämistä tilapäisen tarkkailijan virkaan enintään kertomusvuoden loppuun ¹⁰⁾; sanomalehtien tilaamista kansanhuoltotoimistoon ¹¹⁾; kansanhuoltolautakunnan ja -toimiston v:n 1954 talousarvioehdotuksen laatimista, hyväksymistä ja lähettämistä kaupunginhallitukselle ¹²⁾.

Lautakunta teki ¹³⁾ kaupunginhallitukselle esityksen kauppa- ja ostokorttiosaston johtajan E. D. Jokisen määräämisestä toimimaan lautakunnan sihteerinä oman toimensa ohella. Kaupunginhallitus hylkäsi esityksen. Asia merkittiin tiedoksi ¹⁴⁾. Lautakunta määräsi kansanhuollonjohtaja V. V. Svanströmin huolehtimaan lautakunnan pöytäkirjojen pidosta.

¹⁾ Kansanh. lk. 27. 1. 2 §. — ²⁾ S:n 27. 1. 3 §. — ³⁾ S:n 27. 1. 5 §. — ⁴⁾ S:n 17. 2. 27 §. — ⁵⁾ S:n 17. 3. 35 §. — ⁶⁾ S:n 17. 3. 37 §. — ⁷⁾ S:n 7. 4. 44 §, 6. 5. 53 §. — ⁸⁾ S:n 7. 7. 81 §. — ⁹⁾ S:n 17. 8. 89 §, 15. 9. 92 §. — ¹⁰⁾ S:n 29. 9. 100 §. — ¹¹⁾ S:n 3. 11. 115 §. — ¹²⁾ S:n 2. 6. 65 §, 17. 8. 90 §. — ¹³⁾ S:n 6. 5. 59 §. — ¹⁴⁾ S:n 2. 6. 72 §.

Lautakunta päätti ¹⁾ tehdä palkkalautakunnalle esityksen, että nykyiselle kansanhuollonjohtaja V. V. Svanströmille myönnettäisiin oikeus pysyä virassaan v:n 1954 loppuun.

Päätettiin ²⁾ hyväksyä lautakunnan jäsenen Winterin esitys, jonka mukaan sosiaaliministeriöltä olisi tiedusteltava syytä margariinin hinnan korotukseen sekä oliko hinnan korotuksen yhteydessä myöskin margariinin laatua parannettu.

Kansanhuoltotoimisto

Kansanhuoltotoimiston järjestely oli kertomusvuonna sama kuin edellisenä vuonna. Toimistossa oli edelleen kaksi osastoa, yleinen eli kansliaosasto ja kauppa- ja ostokortti-osasto, joista vain viimeksi mainitulla oli oma osastonjohtajansa apulaisosastonjohtajineen.

Kirjeenvaihto. Kansanhuoltotoimiston kirjaamoon saapui 3 143 kirjelmää (ed. vuonna 3 234) ja sieltä lähetettiin 7 045 kirjelmää (ed. vuonna 5 564), joten lähetettyjen kirjeiden lukumäärä osoitti 26.6 %:n nousua edelliseen vuoteen verrattuna, tämä johtui ensi sijassa laajemmasta kirjeenvaihdosta säännösteltyjä tarvikkeita myyvien kauppiaiden sekä muiden kansanhuoltolautakuntien kanssa.

Henkilökunta. Kansanhuoltotoimiston henkilökunnan kokonaisvahvuus talousarvion mukaan oli 23 eli samansuuruinen kuin edellisenä vuonna. Tästä lukumäärästä oli 21 viranhaltijaa virkasuhteessa ja 2 työntekijää työsuhteessa kaupunkiin.

Kertomusvuoden alussa oli 27. palkkaluokan tarkkailijan virka täyttämättä 1. 7. asti, jolloin virkaan otettiin varatuomari Å. Grotenfelt toistaiseksi ja enintään kertomusvuoden loppuun. Viran täyttäminen aiheutui siitä, että tarkkailija E. D. Jokinen nimitettiin 16. 4. alkaen kauppa- ja ostokortti-osaston johtajaksi edellisen osastonjohtajan O. Merimaan anomuksesta myönnetyn virkaeron johdosta. 1. 7. alkaen jäi täyttämättä yksi 30. palkkaluokan tarkkailijan virka vuoden loppuun asti.

Kansanhuoltotoimiston vahtimestari A. Waski kuoli 26. 2. Hänen virkaansa ei sen jälkeen täytetty, vaan määrättiin arkistonhoitaja oman toimensa ohella hoitamaan sitä.

Sairauslomasijaisina toimistolla oli yksi toimistoapulainen sekä yksi siivoaja ja kesälomasijaisina kolme toimistoapulaista sekä yksi siivoaja.

Viranhaltijain ja työntekijäin sairaustapausten lukumäärä pysyi suurin piirtein yhtä suurena kuin edellisenä vuonna, joskin sairausaikojen pituudessa ilmeni jossain määrin nousua. Sairautapausten johdosta menetettiin yhteensä 288 normaalityöpäivää (ed. vuonna 244).

Toiminta. Kansanhuoltotoimiston työmäärä ja asiakaspalvelu olivat suunnilleen samaa suuruusluokkaa kuin edellisenä vuonna. Lukuisien vähittäisliikkeiden leväperäinen ja huolimatonta suhtautuminen tilitysvelvollisuuksiinsa aiheutti paljon tarpeetonta ylimääräistä työtä kansanhuoltotoimistolle. Vasta sen jälkeen kun kansanhuoltotoimisto oli jakanut kaikille jakelusäännöstelyn alaisia tarvikkeita myyville liikkeille yksityiskohtaiset ohjeet tilitysten laatimisesta, aikaansaatiin vähitellen parannus tässä suhteessa.

Kansanhuoltotoimistolle tehtiin aikana 1. 10. 1952 — 30. 9. 1953 yhteensä 1 033 kirjallista ilmoitusta ostokortin katoamisesta, ilmoitusten lukumäärä edellisenä jakelukautena 1. 10. 1951 — 1. 10. 1952 oli 3 261. Kuolleiden ja ulkomaille matkustaneiden yleisostokorttien palautuksissa noudatettiin kuluneena jakelukautena entistä suurempaa huolenpitoa ja täsmällisyyttä.

Tarkkailutyö käsitti säännösteltyjen tarvikkeiden varkauksien johdosta suoritettavia tarkkailututkimuksia ja inventointeja, hintakiskontaa koskevien ilmoitusten selvittelyä, kampaamoiden maksuluokan määräämiseksi suoritettavia tarkastuksia, ostokorttiasioiden selvittelyä jne. Työmäärä väheni huomattavasti vuoden kuluessa, jopa siinä määrin, että ajoittain voitiin tulla toimeen yhdellä tarkkailijalla.

Ostokorttien yleinen jakelu. Kansanhuoltotoimiston kyselyn johdosta kauppa- ja teollisuusministeriön kansanhuolto-osasto ilmoitti, ettei sen tiedossa ollut mitään muutoksia kansanhuoltotoimistojen ja -lautakuntien työskentelyyn ja että yleisostokortti tuli ilmeisesti olemaan käytössä edelleen v. 1954. Koska yleisen ostokorttijakelun toimeenpano

¹⁾ Kansanh. lk. 29. 9. 103 §. — ²⁾ S:n 17. 2. 26 §.

täten oli päätetty, ryhtyi kansanhuoltotoimisto heti kaikkiin asian vaatimiin valmistaviin toimenpiteisiin jakelun suorittamiseksi ennen uuden ostokortin voimaan tuloa 1. 10. Jakelutoiminta alkoi laaditun aikataulun mukaisesti 1. 9. ja sitä varten varattiin jakelukanslialle kaksi suurehkoa salia Stadionilta.

Ylimääräinen toimistohenkilöstö otettiin palvelukseen sanomalehti-ilmoitusten perusteella. Hakijoita oli kaikkiaan 137, joista hyväksyttiin 71 ja työhön ilmoittautui 68. Jakelutyöhön saapuneista oli 32 v. 1950—1952 jakeluihin osallistuneita (tuntipalkka 140 mk) ja loput 36 ensikertalaisia tai yhden kerran aikaisemmissa jakeluissa olleita henkilöitä (tuntipalkka 115 mk).

Lisäksi kansanhuoltotoimisto asetti omasta henkilökunnastaan 3 toimistovirkailijaa sekä myöhemmin varsinaisen ostokorttien jakelun alkaessa jakelukansliaan 2 virkailijaa. Ennen jakelutyön alkamista pidettiin 2 päivää kestänyt luento- ja harjoitustilaisuus ylimääräistä henkilökuntaa varten.

Jakelutoimitus sujui kaikin puolin kitkattomasti. Mitään ostokorttien virheantoja tai häviämisiä ei kertomusvuoden yleisessä ostokorttien jakelussa tapahtunut.

Alla olevasta taulukosta ilmenee jaettujen yleisostokorttien lukumäärä ja samalla vertailevat tiedot vv. 1950—1952 jaetuista yleisostokorteista. Jaettujen ostokorttien lukumäärä on suurin piirtein lisääntynyt v:sta 1950 alkaen n. 6 000—7 000 kpl vuosittain.

Jakelujärjestelmä ja -vaiheet	1953	1952	1951	1950
	Jakeluaajat			
	4.9.—31.10.	5.9.—31.10.	5.9.—31.10.	4.9.—31.10.
Talojakojärjestelmää käyttäneitä taloja	2 971	3 120	3 110	3 004
1. Talojen välityksellä jaettu	277 061	271 143	266 070	246 760
2. Liitosalueilla »	46 694	44 355	44 205	40 084
3. Yksityisille hakijoille »	58 652	60 139	59 584	76 703
Yhteensä	382 407	375 637	369 859	363 547

Yleisen ostokorttijakelun päätyttyä 31. 10. jaettiin kansanhuoltotoimistossa marras- ja joulukuussa 2 719 kpl yleisostokortteja, joten jaettujen ostokorttien kokonaismäärä oli 385 126 kpl 1. 10. voimaan tulleita kortteja.

Kauppa- ja teollisuusministeriön kansanhuolto-osaston aikaisemmin antama määräys hakemuslomakkeiden järjestämisestä aakkosjärjestykseen oli edelleen voimassa. Jakelukanslia aloitti tämän työn jo syyskuun alkupuolella. Tätä kortistoa käyttivät kansanhuoltotoimiston lisäksi mm. verotusvalmisteluvirasto, poliisilaitos ja kaupungin virkälääkäri, jotka useasti saivat haluamansa tiedot kortistosta. Kertomusvuonna oli kortistossa runsaasti yli ½ milj. hakemusta. Lukumäärään sisältyivät sekä kaupungin asukkaiden hakemuslomakkeet että muiden kansanhuoltolautakuntien lähettämät hakemusjäljennökset.

Yleisen ostokorttijakelun aiheuttamia palkkamenoja varten oli talousarviossa 3 milj. mk ja jakelukanslian vuokraa varten 385 000 mk. Palkkoihin käytettiin 2 095 174 mk ja vuokraan 168 000 mk, joten säästöä jäi edellisestä 904 826 mk ja jälkimmäisestä 217 000 mk.

Kertomusvuoden ostokorttijakelun kustannukset olivat yhteensä 2 684 843 mk (ed. vuonna 3 187 067 mk). Jakelukustannukset jaettua yleisostokorttia kohti olivat: ottaen huomioon kaikki jakelun aiheuttamat kustannukset 7.02 mk (ed. vuonna 8.46 mk), ottaen huomioon kaikki palkkamenot 5.48 mk (ed. vuonna 6.50 mk).

Kauppa- ja ostokorttiosaston toiminta. Jakelusäännöstelyn alaisina olivat samat tarvikkeet kuin edellisenäkin vuonna, nimittäin kahvi, sokeri, margariini ja laardi sekä riisi.

Kauppaosaston työkohteet ja työ määrä olivat suurin piirtein samat kuin edellisenä vuonna ja samoin tarvikkeiden perusannokset henkeä kohden. Ylimääräisiä tarvikkejake-luja oli yhteensä 8 (ed. vuonna 11) ja niissä jaettiin: hillisokeria 2 kg henkeä kohti 26. 6. — 19. 9. välisenä aikana, margariinia 250 gr:n annoksina kolme kertaa sekä riisiä maaliskuussa 300 gr, kesä—heinäkuussa 400 gr, syys—lokakuussa 400 gr ja joulukuussa 500 gr.

Kauppaosasto myönsi kertomusvuoden aikana ostolupia yhteensä 10 923 kpl (ed. vuonna 10 547 kpl). Jaettujen ostolupien kokonaismäärästä jaettiin ulkomaalaisille 5 992 kpl, yksityisille 209 kpl sekä laitoksille, sairaaloille yms. 4 722 kpl. Viimeksi mainituille myönnettyt ostoluvat jakautuivat tarvikkeiden ja kilomäärien mukaan seuraavasti:

	Sokeri, kg	Hillosokeri, kg	Kahvi, kg	Margariini, kg	Laardi, kg	Riisi, kg
Apteekit	27 000	—	—	—	—	—
Laitokset	81 150	4 819	5 657	14 418	256	3 000
Laivat	3 083	236	1 171	640	—	166
Leipomot	—	—	—	—	21 101	—
Sairaalat	82 511	1 534	142	22 822	760	3 934
Yhteensä	193 744	6 589	6 970	37 880	22 117	7 100
Ed. vuonna yhteensä	184 627	6 203	5 447	35 252	—	6 102

Osastossa tarkastettiin tilityksiä sekä laskettiin seuraavat määrät ostokortin kuponkeja, ostolupia ja lähetysilmoitusten B-kappaleita:

	Tilitykset, kpl	Kupongit, kpl	Ostoluvat, kpl	Lähetys ilm. B-kpl
Sokeri	5 532	14 304 736	4 896	70 276
Hillosokeri	462	647 804	139	5 767
Kahvi	5 676	4 862 262	2 823	120 655
Margariini	5 760	5 375 839	2 631	40 119
Laardi	328	136 872	4	522
Riisi	1 844	1 432 124	827	7 333
Yhteensä	19 602	26 759 637	11 320	244 672
Ed. vuonna yhteensä	18 609	25 338 781	13 572	247 523

Tilityksissä sattuneiden vajauksien vuoksianoi 28 liikettä kansanhuoltotoimiston kautta vapautusta selvityksentekovelvollisuudesta ja 22 liikettä lääninhallituksen kautta. Edellisistä kauppa- ja teollisuusministeriö hyväksyi 26 liikkeen anomukset ja hylkäsi 2 anomusta. Jälkimmäiset 22 anomusta ministeriö myös hyväksyi. Suurin osa anomuksia johtui ao. liikkeissä sattuneista varkauksista.

Osasto jakoi kertomusvuoden aikana yleisostokortteja alempana mainitut määrät, jotka eivät sisälly yleisessä ostokorttijakelussa jaettujen ostokorttien lukumäärään:

Vastasyntyneille	6 426	Ulkomailta saapuneille	757
Sotapalveluksesta vapautuneille ...	1 937	Merimiehille	191
Vankilasta vapautuneille	143	Ostokorttien vaihtoja	1 447
Laitoksista vapautuneille	732	Vanhaa korttia vastaan	2 890
Ulkomaalaisille	1 834	Kadotettujen tilalle.....	3 824

Yhteensä 20 181

Ed. vuonna yhteensä 17 332

Ostokorttien kysynnän vilkastumisen syynä jakelukauden aikana oli verokahvin loppuminen liikkeiltä jo heinäkuusta alkaen.

Ulkomaille matkustamisen, sotapalvelukseen astumisen, kuolemantapausten yms. syyn johdosta palautettiin osastoon yhteensä 7 760 Y-korttia (ed. vuonna 6 569).

Valtioneuvoston päätöksen perusteella osasto anomuksista jakoi ns. maatalousmiljardiavustuksia kaupungin alueella asuville maanviljelijöille maataloustuotannon kohottamiseksi yhteensä 127 000 mk:n arvoisten väkilannoitteiden ja maatalouskalkin osto-

todisteiden muodossa. Avustusanomuksia oli yhteensä 147 kpl, joista 116 käsiteltiin lopullisesti tilan sijaintikunnassa ja 8 anomusta hylättiin lakiin perustumattomina.

Hinnanpalautusta maatalouskoneisiin käytetystä bensiinistä anoi 11 tilaa. Hinnanpalautusasiat ratkaisi lopullisesti ja maksoi maataloushallitus.

Valtioneuvosto vapautti 11. 12. antamallaan päätöksellä margariinin ja samoin säännöstellyn sokerin ja sokerisirapin jakelusäännöstelystä 1. 1. 1954 lähtien.

Kertomusvuoden aikana tuotiin Helsinkiin maitoa yhteensä 126 030 484 l, josta 6 218 840 l oli tarkastusmaitoa, 139 892 l tilausmaitoa ja 119 671 752 l kauppamaitoa. Kermaa tuotiin yhteensä 1 000 301 l. Eniten maitoa tuotiin toukokuussa, 11 478 043 l ja vähiten helmikuussa, 9 211 508 l. Kermaa tuotiin eniten heinäkuussa, 106 450 l ja vähiten helmikuussa, 52 126 l.

Tarkkailujaoston toiminta. Tarkkailujaoston työmäärä väheni kertomusvuoden aikana huomattavasti. Tarkkailukohteet olivat samat kuin ennenkin. Kaikkia ostokortilla olevia tarvikkeita oli riittämiin. Murtovarkauksia tapahtui kuitenkin entistä useammin kahvia myyvissä liikkeissä ja ostokorttien häviämiset osoittivat lisääntymistä aina myöhään syksyyn. Mm. tehtiin se havainto, että yleisen ostokorttijakelun aikana lukuisat henkilöt keinottelivat itselleen kahdet kortit.

Eri tarkkailutapausten lukumäärä vv. 1953 ja 1952 oli seuraava:

Tarkkailukohde	1953	1952
Ostokorttiasiat	68	84
Inventoinnit	52	78
Ravintolat ja kahvilat	5	28
Työmaaruokalot	4	10
Tekstiili- ja jalkine-liikkeet	23	70
Rakennustyöt	1	2
Rautakaupat	1	2
Puusepän- ja maalaustyöt	1	3
Auto- ja metallikorjaamot	3	26
Putki- ja sähkötyöt	—	22
Kioskit, hallit ja torit	12	45
Parturi- ja kampaamoliikkeet	7	11
Sekalaista	17	42
Vanhan arkistoaineiston polttilaisuudet	3	1
Yhteensä	197	424

Suurin osa edellä mainituista tarkkailutapauksista selvitettiin tarkastuksissa ja kuulustelutilaisuuksissa ilman oikeudellisia toimenpiteitä. Ainoastaan 23 tapauksessa asia lähetettiin rikospoliisille jatkotoimenpiteitä varten.

Kansanhuoltotoimiston arkisto. Kansanhuoltotoimiston arkistoaineisto säilytettiin kolmessa eri paikassa, nimittäin Erottajan kalliosuojassa, kaupunginarkistossa ja kansanhuoltotoimistossa.

Erottajan arkistossa oli pysyväisesti säilytettävää arkistoa varten hyllytilaa 227 jm ja 10—5 vuotta säilytettävää arkistoa varten hyllytilaa 46 jm. Kaupunginarkistossa säilytettiin ostolupajäljennöksiä ja ostokorttiansanomuksia vv:lta 1948—1951 yhteensä 588 laatikkoa, hyllytilaa oli 73 jm. Kansanhuoltotoimistossa säilytettiin toistaiseksi vv:ien 1952 ja 1953 ostokorttiansanomukset yhteensä 378 laatikossa, hyllytilaa oli 35 jm, ostokorttien jakeluluetteloita sekä tositteita ja kuitteja varten oli hyllytilaa 6 jm.

Arkistoaineistoa hävitetään vuosittain arkistoaineiston säilyttämisestä annettujen määräysten mukaisesti.

Määrärahat ja niiden käyttö. V:n 1953 talousarvion mukaan kansanhuoltolautakunnan ja -toimiston menoja varten myönnettiin yhteensä 14 937 620 mk. Kansanhuoltolautakunnan ehdottaman talousarvion loppusumma oli 14 987 620 mk, josta kaupunginvaltuusto vähensi tililtä Painatus- ja sidonta 50 000 mk. Vuoden kuluessa kaupunginhallitus myönsi eräitä pienempiä lisämäärärahoja, yhteensä 145 981 mk.

	Määrärahat, mk	Menot tilien mukaan, mk	Säästö (+) tai ylitys (—), mk
Palkkiot	260 000	166 000	+ 94 000
Tilapäiset viranhaltijat	8 907 425	7 896 825	+ 1 010 600
Vuosilomakustannukset	137 820	127 475	+ 10 345
Muut palkkamenot	600 170	502 730	+ 97 440
Vuokrat	943 790	726 790	+ 217 000
Valaistus	25 000	29 135	— 4 135
Siivoaminen	20 000	17 970	+ 2 030
Painatus ja sidonta	200 000	181 608	+ 18 392
Tarverahat	795 000	486 680	+ 308 320
Kuljetukset ja matkakustannukset	100 000	110 821	— 10 821
Ostokorttien jakelu	3 000 000	2 095 174	+ 904 826
Yhteensä	14 989 205	12 341 208	+ 2 647 997